

Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi Binası

Devlet Resim ve Heykel Müzesi (Türk Ocağı) binası, güneybatısında yer alan Etnografya Müzesi binası ile birlikte Ankara'nın Namazgâh Tepesi'ni taçlandıran yapılardan biridir. Kuzeybatısında Atatürk Bulvarı üzerinde Türk Hava Kurumu binası, kuzeydoğuda Talat Paşa Bulvarı, güneydoğuda Türk Ocağı Sokağı bulunmaktadır. Yeni kurulan Cumhuriyet'in başkenti Ankara'da halkın eğitimine yönelik bir kültür derneği olarak hizmet veren Türk Ocağının Merkez Heyetinin 3 Mayıs 1926 tarihinde yapılan toplantısında bir merkez binasının yapımına karar verilmiş ve bu amaçla bir proje yarışması düzenlenmiştir. Vedat Bey, Kemalettin Bey, Muzaffer Bey, Macar konsolosu Tahi Mongeri ve bazı yabancı mimarların da katıldığı yarışmanın jürisi ise Bayındırlık Bakanlığındaki bazı mühendislerden, bilim adamları ve birkaç yabancı mimardan oluşmuştur. Jüride İsmet Paşa ve Ziya Gökalp de yer almıştır. Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'nun Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi biçimleme özelliklerine göre hazırlanan projesi birinci seçilmiştir. Avusturya inşaat firması "Wella" tarafından yapımı üstlenilen binanın inşasına 21 Mart 1927 tarihinde başlanılmış ve bina 23 Mayıs 1930'da bitirilmiştir. Bu şirketle yapılan sözleşme gereğince binanın inşaatı Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından denetlenmiş, taş işçiliği Türk taşçı ustası (Hüseyin Avni Usta), tezyinat işleri de bizzat Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından yapılmıştır. Binaya ait elektrik tesisatı "Siemens", kalorifer tesisatı ise "Körting Kanor" şirketine ihale edilmiştir. 1931 yılında Türk Ocaklarının kapatılması ile birlikte bina birçok kez el değiştirmiş, 10 Nisan 1931 tarihinde Halk Fırkasına, 1932 yılında Halkevlerinin açılması ile Ankara Halkevine devredilmiştir. 15 Aralık 1952 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile bina Hazine'ye, kullanım hakkı tekrar Türk Ocaklarına geçmiştir. Bu süreçte binanın bir bölümü Ankara Belediyesi tarafından nikâh salonu olarak kullanılmış, ayrıca Devlet Tiyatrolarına bağlı 3. Tiyatro sahnesi burada açılmıştır. Bina 31 Mart 1961 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Millî Eğitim Bakanlığına devredilmekle birlikte Türk Ocakları binadan çıkmamış, kararın iptaline rağmen bir süre daha binada faaliyetlerini sürdürmüştür. 1965 yılında Halk Eğitim Merkezi olmak üzere Köy İşleri Bakanlığına tahsis edilmiş ise de Türk Ocakları binayı kullanmaya devam etmiştir. 26 Temmuz 1971 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile bina bu kez Millî Savunma Bakanlığına devredilmiş, ancak binanın kuruluş gayesini bilen askerî yetkililer binanın Millî Eğitim Bakanlığına verilmesinin uygun olacağını bildirmişlerdir. 12 Ocak 1972 tarihli karar ile Millî Eğitim Bakanlığına geçen yapı Ankara Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu olarak kullanılmış, nikâh salonu ve tiyatronun tavanı çöktüğünden 3. Tiyatro binadan çıkarılmıştır. Bina, 25 Ekim 1975 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı gereğince Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi yapılmak üzere Kültür Bakanlığına devredilmiştir. Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'nun görüşleri doğrultusunda hazırlanan projelere uygun olarak restorasyon çalışmaları tamamlanmış ve 2 Nisan 1980 tarihinde hizmete açılmıştır. Bina Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 12.4.1980 tarih ve A-2167 sayılı kararı ile tarihî eser olarak tescil edilmiştir. Bodrum katla birlikte üç katlı olan yapının, ana girişin üzerine gelen bölümü beş katlıdır. Betonarme yapı sistemine göre inşa edilen binada, dış yüzlerde bodrum katta koyu, yer katında açık renk Küfeki taş kaplama kullanılmıştır. Bunun haricinde binanın içinde ve cephelerinde kullanılan mermer, Marmara adasından getirilmiştir. Bina, üzeri, kiremit kaplı kırma ve şed çatılarla örtülmüştür. Özgün kaplama malzemesi bakırdır. Kuzeybatı-güneydoğu aksına göre bakışık olarak planlanan yapının yer katında; simetri aksına dik olarak uzanan giriş holüne, üst katta balkon oluşturan vestibülden girilir. Holün güneydoğusunda üst kata çıkılan anıtsal merdiven sahanlığının altından, girişin tam karşısından, iki kat boyunca yükselen; balkonu, locaları, sahne ve orkestra çukuru olan; tavanı, duvarları ve sahne çevresi Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği üzerine Türk motifleriyle bezenmiş tiyatro salonuna ulaşılır. Mustafa

Kemal Atatürk ve İran Şahı Rıza Pehlevi, akustiği beğenilen salonda ilk Türk operası olan Özsoy'u 19 Haziran 1934 tarihinde izlemiştir. Giriş holünün her iki yanında bulunan salonların açıldığı balkonlarda binaya ulaşımı sağlayan ikincil girişler bulunmaktadır. Bu salonlardan kuzeydoğudaki kütüphanedir ve özgün fonksiyonunu sürdürmektedir. Tiyatro salonunun her iki yanında fuayeler yer alır. Fuayelerde yer alan çıkışlar güneydoğu yönündedir. Simetri aksındaki sahneyi, fuayelerden ulaşılan soyunma odaları ile sahne arkasındaki mekân çevrelemektedir. Üst katta, kuzeybatı yönünde yan yana dizilmiş odalardan kuzeydeki Türk Salonu'dur. Özgün yapısını sürdüren bu oda Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından Atatürk'ün isteği üzerine, Ankara evlerinin özellikleri araştırılarak yapılmıştır. Üst katta, tiyatro boşluğunun her iki yanındaki salon ve odalar, sahne arkasına ilave edilen çeyrek mekânlar sayesinde birbirleriyle bağlanarak sergiler için yeni bir sirkülasyon oluşturmuştur. Oysa özgün projesinde üst katın güneybatı bölümünde yatak odaları, banyo, tuvalet vs. yer almaktaydı. Bu bölüm yurt dışından Ankara'ya gelen devlet erkânı için misafirhane olarak kullanılmaktaydı. Giriş doğrultusuna göre bakışık bir biçimde tasarlanan yapının ön cephesinde; vestibülün yer aldığı orta yüzey dilimi yükseltilmiş, köşelere gelen odalarda ana kütlede dışa taşırılarak ve yükseltilerek bakışım vurgulanmıştır. Yapıda kat döşemeleri düzeyinden geçen sürekli ve kesintili taş kuşaklarla yapı yüzeyi yatay olarak üç bölüme ayrılmıştır. Bu yüzlerde, bodrum katında dikdörtgen formlu, yer katında basık, birinci katta ise sivri kemerli pencereler yer almıştır. Üst katta köşe odaların sivri kemerli pencereleri üzerinde alçı dökümlü tepe pencereleri vardır. Pencerelerin altında yer alan paneller, tüm pencere kemerlerinin üzerinde kemer eğrilerini izleyen profilli silmeler, vestibülün iki yanındaki kum saatleri, vestibülün üzerindeki balkon kapılarının iki yanında yer alan mihrabiyeler, geometrik ve Bursa-kemer formlu balkon korkulukları vb. bezeme öğeleri, devrin biçimleme anlayışının en belirgin özelliğini oluşturmuştur. Diğer cepheler yalın bir biçimde düzenlenmiştir.

Nilgün ÇUHA

KAYNAKÇA

Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi Arşivi, Anılar II, Arif Hikmet Koyunoğlu'nun Basılmamış Otobiyografisi.

BİRKAN, G., PEHLİVANLI, S., "Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ile Bir Söyleşi", **Mimarlık**, S 150, 1977, ss.12-14.

ÇUHA, N., **A Restitutive Approach to the Architect A. H. Koyunoğlu's Public Buildings in Ankara**, ODTÜ, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1989.

KOYUNOĞLU, Mimar Arif Hikmet, "Eski Türk Ocakları Merkez Binasının İnşaatına Ait Anılarım", **Kültür ve Sanat** 5, 1977, ss.147-152.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ankara-devlet-resim-ve-heykel-muzesi-binasi/?pdf=3849> adresinden erişilmiştir